

”Innovation som drivkraft – från forskning till nytta” (SOU 2020:59)

Remissvar från Sweden Food Arena

Sweden Food Arena tackar för möjligheten att få svara på remissen om ”Innovation som drivkraft – från forskning till nytta” med diarienummer U2020/05545.

Inledning och bakgrund

Sweden Food Arena är en nationell arena där aktörer inom livsmedelskedjan samverkar kring forskning och innovation för en innovativ, hållbar, konkurrenskraftig och växande livsmedelssektor. Det är en medlemsorganisation som stöds av de tre branschorganisationerna Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Livsmedelsföretagen (LI) och Svensk Dagligvaruhandel (SVDH), ett 40-tal företag inom livsmedelskedjan samt med ekonomiskt stöd från Tillväxtverket.

Livsmedelskedjan är en nyckelsektor i svensk ekonomi. Vi sysselsätter över 300 000 personer och förädlingsvärdet är över 200 miljarder kronor. Industridelen är Sveriges tredje största industri, omsätter 195 miljarder och har nästan 50 000 anställda. Livsmedelskedjan omfattar fyra led och 23 olika branscher. Den är även en motor för den svenska landsbygden och den cirkulära bioekonomin med kringliggande näringar som besöksnäring och energiproduktion.

Av de företag i livsmedelskedjan som har minst en anställd har 98 % av dessa företag färre än 10 anställda, en grupp som inte finns med i SCB:s innovationsstatistik idag. Samtidigt finns stora innovativa företag som är viktiga arbetsgivare framför allt inom förädling och handeln. Kunskapen om mikroföretagen saknas inom forskningen och därmed förstärks satsningar som bekräftar bilden av täta kunskapsmiljöer, stora bolag och stadens betydelse. Mikroföretagen liksom övriga företagsstorlekar finns både på landsbygden och i staden, runt om i hela landet. Vi har kök och restauranger, lantbrukare, livsmedelsbutiker och förädlingsföretag i varje kommun i hela Sverige.

Utbildningsnivån i livsmedelskedjan är lägre än i andra näringar. Vi har få forskare ute i företagen och flera stora företag har flyttat sina FoU-avdelningar utomlands. Ändå är innovationsgraden i genomsnitt relativt hög, helt i paritet med andra industrinäringar, vilket betyder att vi är bra på att hämta och tillämpa lösningar som andra utvecklat. Däremot är innovationshöjden lägre än genomsnittet, dvs vi är sämre på att omsätta ny kunskap till egna innovativa lösningar med höjd¹.

Vi ser att potentialen att utveckla livsmedelskedjan genom ökad innovation är stor, men ett flertal tidigare studier har pekat på ett antal brister i det svenska innovationssystemet som kan vara särskilt hämmande för innovationsfrämjande i livsmedelskedjans företag. De rapporter som Sweden Food Arena publicerat under våren 2021 pekar bland annat på att Sverige idag har en politik för grundforskning snarare än innovation inom livsmedelskedjan, att småföretag och företag på landsbygden har svag tillgänglighet till främjandesystemet och ofta står utanför innovationssystemen samt att det behövs ett främjandesystem som brygga mellan akademi och

---

¹ [RAPPORT-INNOVATION-I-LIVSMEDELSKEDJAN-Slutvers.pdf \(swedenfoodarena.se\)](#)

näringsliv och mellan branscher. Det finns även ett stort behov av ökad utbildningsnivå i sektorn och vi behöver utgå från marknaden och entreprenören i de satsningar som görs.

För att den svenska livsmedelssektorn skall kunna nå målen i den svenska livsmedelsstrategin; ”en hållbar, innovativ, konkurrenskraftig och växande livsmedelssektor”, är det (som det står i utredningen) ”viktigt att stödet för att nyttiggöra resultaten från forskning och andra kunskaper tillkomna vid högskolan blir bättre och tillgänglig över hela landet” (sid 17).

I den senaste forskningspolitiska propositionen uttrycker regeringen en viss oro över resultaten från svensk forskning. ”Det finns tecken på att kvaliteten i svensk forskning inte utvecklas lika positivt som forskningen i länder som Danmark och Nederländerna. Sverige behöver därför fortsatta satsningar på forskning, utbildning och innovation för att utveckla vårt samhälle och näringsliv och skapa fler jobb i hela landet. Det kräver även ökad samverkan mellan offentlig och privat sektor samt mellan stora och små företag för att Sverige ska kunna konkurrera med kunskap och kompetens”.²

Vi anser att kvaliteten på forskningen höjs om akademi och näringsliv samverkar kring gemensamma frågeställningar. Vi ser att citeringsgraden ökar vid samverkansforskning och att forskningsresultaten kommer snabbare till nytta³. För att lösa stora samhällsutmaningar och bidra till att nå målen i Agenda 2030 krävs mer samverkan, ett agilt arbetssätt, nyfikenhet och lyhördhet. Vi måste tänka nytt, stort och framför allt tillsammans.

Utifrån detta vill vi göra ett antal medskick.

Framtidens innovationssystem

Sweden Food Arena anser att det finns ett stort behov av att utreda hur det innovationsstödjande systemet kan tydliggöras och stärkas.

För att maximera nyttan av de medel som satsas på forskning, måste det finnas ett nationellt innovationssystem som möjliggör att ny kunskap omsätts till nytta. Denna utredning och därmed detta remissvar har endast omfattat mindre delar av innovationsstödsystemet. Viktiga delar som utbildnings- och forskningssamverkan mellan akademi och näringsliv, teknikparker, inkubatorer, och instituten saknas och finns ej med i utredningen. Endast delar av innovationsstödsystemet behandlas (innovationskontoren och holdingbolagens roll) trots att alla delar och aktörer i systemet är beroende av varandra.

På grund av utredningsdirektivens begränsande utformning är betänkandets fokus och förslag på nyttiggörande genom kommersialisering, bolagisering eller licensiering. Vi anser att nyttiggörande genom forsknings- och utbildningssamverkan borde haft lika stort och t om större utrymme.

---

² Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige. Regeringens proposition 2020/21:60

³ <https://www.vinnova.se/globalassets/dokument/hannes/vinnova-analysbilaga.pdf>

Sweden Food Arena vill i likhet med Teknikföretagen och Svenskt Näringsliv att en mer omfattande innovationstutredning tillsätts. Den bör förutom ovanstående punkter också innefatta lärarundantaget (såväl konstruktion som omfattning), nyttiggörande genom forsknings- och utbildningssamverkan samt institutens, Science Parks och inkubatorernas roll i systemet.

Om nyttiggörande – Det är entreprenören och intraprenören som skapar innovation

För att omsätta kunskap till en idé som skapar värde på marknaden, dvs nyttiggöra, behövs det en aktör med entreprenöriella egenskaper. Det kan vara en person, avdelning eller ett företag med entreprenöriell inställning. Det som kännetecknar denne är en förmåga att leda ett företag, organisation, en grupp eller verksamhet framåt, en ständig omställning från det som är invariant, bekant och beprövat. Förmågan till förändring och risktagande kännetecknar levande entreprenörskap. Forskning har visat att entreprenören/intraprenören, för enkelhets skull här kallad entreprenören, är central för att omsätta kunskap till värde och ambitionen bör därför vara att stötta de personer och företag som vill och har förmågan att utvecklas och därmed bidra till att stärka svenskt näringsliv och konkurrenskraft.

För att möjliggöra ökat nyttiggörande står vi bakom tanken att högskolan ska samarbeta med bland annat företag. ”Det viktiga är att samarbetet sker med en eller flera aktörer, som är oberoende av högskolan, där högskolan inte har ett bestämmande inflytande och där samarbetspartnern har egen kapacitet och behov av nyttiggörande” (sid 176).

Vi ser även positivt på att utredningen pekar på att högskolans, studenters och forskares inställning till nyttiggörande är avgörande och att högskolor måste jobba mer med attityder och kulturen för att stimulera entreprenörskapet! Näringslivet kan bidra med både kompetens, intressanta forskningsfrågor samt infrastrukturer, det som krävs är (incitament för) samskapande.

För att lyfta entreprenörskapet vill vi betona följande:

- Ska vi åstadkomma ett nyttiggörande måste det tydliggöras att all verksamhet som baseras på forskning ska resultera i nyttiggörande i form av utbildning, samarbete, kommersialisering etc. Det ska vara ett tydligt och självklart uppdrag och det ska följas upp och utvärderas hur högskolan arbetar med nyttiggörande (sid 152). Vi stödjer därför förslaget att definitionen av nyttiggörande ska förtydligas i högskoleförordningen (sid 156 ff).
- Utredningen lyfter att kultur och attityd för samverkan och nyttiggörande är avgörande. Vi anser att styrelsen har ansvar för att säkerställa en positiv inställning till nyttiggörande och entreprenörskap vilket även ska tydliggöras i uppdraget till styrelsen. Högskolestyrelsen bör därför få ett förtydligat ansvar om att göra nyttiggörandet till en fråga för högskolans ledning (sid 159, 175).
- Utöver vad utredningen föreslår anser vi att det ska finnas någon form av innovationskontor vid alla högskolor (sid 176–177), detta för att bidra till en kultur som främjar nyttiggörande och entreprenörskap i enlighet med styrelsens och ledningens uppdrag. Dessa ska vara öppna och tillgängliga för både forskare, medarbetare och studenter på lika villkor, och även viss tid efter avslutad utbildning eller anställning (sid 155). De bör även vara tillgängliga för näringen i hela landet för att möjliggöra möten,

kunskapsspridning, samarbeten och tillväxt. Det är mångfalden och mötena som skapar nya möjligheter⁴.

- Vi stödjer utredningens syn att samarbeten mellan flera högskolor och branscher/företag bör premieras (sid 176).
- Forskningsråd och forskningsstiftelser är viktiga kravställare på nyttiggörande och kan påverka kulturen vid högskolan. Vi stödjer att ”forskningsråd och de statliga forskningsstiftelserna ska vidta olika åtgärder för att påverka attityden till nyttiggörande och bidra till att olika hinder uppmärksammas och åtgärdas” (sid 24 och 206). Vi vill se tydliga kriterier vid ansökningar, urvalsgrunder samt tydlig uppföljning av medel. Vi efterfrågar även förtydligande av detta uppdrag i respektive myndighets regleringsbrev.
- Vid ett seminarium på IVA (201021) formulerade Alf Karlsson en vision i andemeningen; ”nyttiggörande inom akademien ska vara lika viktigt som publikation i stor tidskrift”, men detta kräver ett meriteringssystem som premierar samverkan. Sweden Food Arena stödjer fullt ut detta synsätt och initiativ som bidrar till att nyttiggörande är meriterande (sid 201 – 208). För att en sådan genomgripande förändring skall ske krävs tydliga incitament för samverkan på systemnivå.
- Det är oroande att ämnet entreprenörskap lider av legitimitetsbrist (s 198). Vi föreslår en uppbyggnad av ett nationellt centrum för entreprenörskap. Viktigt är att entreprenörskap kring livsmedel inkluderas tydligt i detta centrum.
- Sverige har i jämförelse med många andra länder få entreprenörer⁵. Vi behöver därför säkerställa en kultur som främjar nyfikenhet, nyttiggörande och uppmuntrar till entreprenörskap. Vi föreslår att obligatoriska entreprenörskapskurser bör utvecklas och erbjudas varje specifik utbildning (sid 198) men att detta synsätt även inkluderas i andra kurser och att studenter får möta entreprenörskap och nyttiggörande redan på grundnivå!

Utgå från kund och marknad

Innovation uppstår när något ges ett värde på en marknad. Idéer, forskning och allmän utveckling är förstadier. För att lyckas med marknadsintroduktion behöver man som entreprenör/företag förstå sin kund och marknad liksom vart trender är på väg.

Ett enkelt sätt att uppnå ökad förståelse för varandras verklighet och utmaningar är ett ökat utbyte mellan olika aktörer och ökad samverkan. Enklaste formen av samverkan är att forskare har regelbunden kontakt med näringsliv och knyter till sig företag i sina forskningsprojekt för att på så sätt säkra ett marknads- och kundperspektiv och en aktiv efterfrågan av ny kunskap som sedan kan omsättas till värden.

- Vi stödjer därför utredningens förslag på justerade anställningsvillkor och att premiera forskare som rör sig mellan akademi och näringsliv. För att stimulera till ökad rörlighet och därmed lärande, knytande av kontakter och ökad förståelse måste detta vara meriterande. (sid 201 - 203)

---

⁴ [Forskarens idéer har stor potential | Artikel | ESBRI](#)

⁵ Global Entrepreneurship Monitor

Utgå från företagens och entreprenörernas problem och möjligheter

Företag av olika storlek som start-ups, små, medelstora och stora etablerade företag har olika utmaningar att hantera för att kunna öka graden av innovation. Detta måste finnas med när man beskriver innovation och byggande av företag.

Rapporten beskriver en bild där "... FoU är mest omfattande i landets storstadsregioner och att det också är där som näringslivet är starkast" (sida 69). Vi vill med emfas understryka att denna bild måste nyanseras. De stora bolagen i Sverige har oftast sina säten i några av de större städerna och eftersom statistiken ofta är baserad på var bolagen har sitt säte blir bilden en koncentration av FoU i dessa städer, en bild som inte alltid är i överensstämmelse med verkligheten. Det har även visat sig att den statistik som SCB samlar om innovation i den s.k. CIS-undersökningen är baserad på företag med fler än 10 anställda. Den samlade kunskapen och forskningen om innovation i företag i Sverige omfattar därmed inte företag med färre än 10 anställda (och utesluter därmed även huvuddelen av företagen i primärproduktionen), en företagsstock som totalt omfattar cirka 95 % av alla företag i Sverige. De mindre företagen investerar ofta inte lika mycket i FoU som stora företag, men investeringar sker och det måste finnas en ambition att universitet och innovationssystem inkluderar och välkomnar alla företag i Sverige, oavsett geografisk placering, storlek eller näring. Mikroföretag sysselsätter drygt 20 % av alla anställningar i privat sektor och har stor betydelse för den dynamik och omvandling som hela tiden sker. Sweden Food Arena har presenterat en rapport som visar att innovationsgraden är minst lika hög i livsmedelskedjans alla led (utom primärproduktionen) som i övriga näringar vilket visar att det finns en betydande FoU-aktivitet i näringen⁶. Med ovanstående som utgångspunkt gör vi följande medskick:

- Gapet, eller "dödens dal" i skedet att gå från idé till bolagisering är en utmaning för många bolag. Vi stödjer därför utredningens förslag att utöka verifieringsstödet (sid 185).
- Vi vill förtydliga utredningens förslag att regeringen bör tillse att det finns särskild kompetens om nyttiggörande med att man bör säkerställa att näringslivet i högre grad är representerade i styrelser eller motsvarade för forskningsråden och stiftelserna. Genom näringslivets medverkan kan man säkerställa nyttiggörande genom att vara del i utformningen av olika utlysningar (t ex urvalsgrunder och bedömning) av relevans i kombination med vetenskaplig excellens hos forskningsråden. (sid 207–208)
- Genom samverkansforskning ökar möjligheten till kommersialisering av forskningsresultat. Detta kräver ett systematiskt arbete kring immateriella frågor, patent etc. Här vill vi föreslå upparbetade rutiner och mallar som förenklar samarbete mellan forskare och näringsliv.
- Alla forskare är inte entreprenörer. Utveckla nya affärsmodeller där forskare får vara forskare, men deras resultat kan omsättas till nyttiggörande i form av patent, kunskap som omsätts till en innovation i ett företag av en entreprenör.

Nationell kraftsamling behövs – fokus och långsiktighet

Vi vill understryka behovet av en nationell kraftsamling kring livsmedelsinnovation och -forskning. Livsmedelsbranschen är en kärnsektor i svensk ekonomi och har potential att bli 20-talets innovativa tillväxtmotor. Stödsystemet har tyvärr brister och klarar inte att på ett optimalt sätt nyttiggöra och utveckla forskningsresultat till innovationer, produkter, processer och tjänster.

---

⁶ [Kunskapsrapporter - Sweden Food Arena](#) Johansson och Bjerke 2021

- Utredningen föreslår utökade tematiska innovationskontorsuppdrag. För att nå de av riksdagen beslutade uppsatta målen i livsmedelsstrategin (ökad livsmedelsproduktion, uppnådda miljömål, ökad tillväxt och sysselsättning) vill vi se en riktad satsning på ett nationellt tematiskt högkvalitativt innovationskontorsuppdrag med inriktning mot livsmedelskedjan (s186-188). Livsmedelskedjan består av flera delar som var och en måste möta upp många och komplexa krav från samhället. Livsmedelssektorn är en av de delar av näringslivet med störst krav på transformation till ett hållbart produktionssystem samtidigt som man är en av de mest reglerande sektorerna (> 50 % av EU:s lagstiftning berör livsmedelsområdet). Det nationella tematiska innovationsuppdraget ska vara tillgängligt för aktörer i hela landet och verka nära näringen.
- Ett tematiskt innovationskontorsuppdrag riktat mot livsmedel kan även förväntas attrahera investeringar från andra länder, multinationella företag och andra organisationer (sid 262).